

Запрашаем да дыскусіі!

ГЕРМАНИЯ

Ці варта дапасоўваць айчынную мастацкую адукацыю да заходніх мадэляў? Ці трэба рэдукаваць "рамесніцкі" складнік на карысць "чыстай творчасці"? Дыскусія на гэты конт не заціхае які год запар. Дадзенае інтэрв'ю не аргумент на чыюсьці карысць — хутчэй, інфармацыя да ведама і нагода для разваг. Балазе беларуска Крысціна САВУЦІНА, якая вучыцца на аддзяленні кінематаграфіі ў Гамбургскай вышэйшай школе мастацтваў, можа параўнаць тое, што "ў нас" і "ў іх".

Ілья СВІРЫН

— Я скончыла наш Універсітэт культуры і мастацтваў, адпрацавала па размеркаванні рэдактарам на тэлеканале "СТБ", а затым пераехала ў Нямеччыну з намерам атрымаць магістарскую ступень у сваёй галіне — культуралогіі. Але ў Лейпцыгу на мяне нахлынула творчая хваля, паадкрываліся ўсе "чакры", і я скіравала ўвагу на мастацкую адукацыю. Разаслала сваё партфоліа і атрымала прапановы з Лейпцыгу і Гамбургу. Выбар быў складаны, бо той жа Лейпцыг славіцца выкладчыкамі па мастацкім фота, але я ўсё ж выбрала Гамбург, бо там робіцца акцэнт на міждyscyплінарнасць, і ты можаш паспрабаваць сябе ў розных сферах. Да ўсяго, у Гамбургу моцная кінематаграфічная кафедра. Да нядаўняга часу нават выкладаў Вім Вендэрс — сёлетаж ён афіцыйна сыходзіць на пенсію.

— Што трэба, каб паступіць у нямецкую мастацкую школу: грошы, добрыя адзнакі на іспытах, партфоліа, валоданне нямецкай?..

Крысціна Савуціна.

Сам сабе кантроль па гамбургскім рахунку...

Пенсія Віма Вендэrsa і спляў бабульчынай лыжачкі дзеля мастацтва

— Грошы — пытанне не галоўнае. Адукацыя ў дзяржаўных школах мастацтва бясплатная, ёсць толькі семестравыя ўнёскі, куды ўваходзіць, напрыклад, аплата грамадскага транспарту (у Гамбургу — 300 еўра, бо горад дастаткова вялікі). Але, зразумела, такая сума ўсё адно не надта б'е па кішэні. Тым больш, у мегаполісе заўважана знойдзеш магчымасць падзарабіць — прыкладам, я падпрацоўваю перакладчыцай. А грамадзяне Германіі могуць узяць у дзяржавы своеасаблівы крэдыт на выдаткі, звязаныя з атрыманнем адукацыі, прычым вяртаць давядзецца толькі палову, дый тое праз ладны час.

Што да мовы... У Гамбургу дазваляюць прыступіць да навучання з узроўнем А2, які прадугледжвае базавыя веды — але, вядома, пры ўмове, што студэнт будзе даканаліцца. І гэта неабходна: навучанне заснавана ў асноўным на дыскусіях з тваімі калегамі і прафесарамі. А па вялікім рахунку, каб паступіць у школу, трэба толькі адно: пераканаць камісію ў тым, што ў цябе ёсць творчыя здольнасці. Самае галоўнае — тваё партфоліа, і калі яно ўразіць, на многія іншыя акалічнасці проста заплушчаць вочы. Дарчы, характэрная асаблівасць — гэта сталы век многіх студэнтаў. У нашай групе

на першым курсе ён розніцца ад 18 да 31 года. Многія ўжо маюць дыпламы зусім з іншых сфер — нейралогіі, хіміі, праграмавання... І гэты бэкграўнд разглядаецца як плюс пры паступленні, бо ў наш час мастацтва моцна інтэграванае з іншымі сферамі жыцця: філасофіяй, навукай, тэхналогіямі.

— Класічная мастацкая адукацыя прадугледжвае засваенне студэнтам пэўных навыкаў: маляваць, ляпіць, здымаць кіно...

— У Германіі ёсць школы прыкладных мастацтваў, дзе адукацыя вельмі акадэмічная, але гэта не наш выпадак. Для мяне стала вялікім сюрпрызам тое, што ў Гамбургу такім навыкам абсалютна не надаецца ўвагі. Акцэнт робіцца менавіта на ідэйны, канцэптуальны змест тваіх работ. Што да тэхнічных аспектаў, яны вырашаюцца ў індывідуальным рабочым парадку.

Прыкладам, калі ты вырашыў папрацаваць з керамікай — ідзеш у адмысловую майстэрню і авалодваеш патрэбнымі ўмельствамі. Матэрыяльная база ў нас вельмі добрая: ёсць кінастудыя, лабараторыя для аналізавага і лічбавага фота, 3D-прынтары, майстэрня электронікі, дзе можна сабраць адмысловыя прылады, невялікае выдавецтва... Карцей, самы шырокі спектр магчымасцяў.

— А хіба для ўвасаблення ідэі не трэба ўмець "працаваць рукамі"?

— Мая аднагрупніца вынайшла спосаб друку, у якім замест фарбаў выкарыстоўваліся споры плесні — ад-

паведна, з часам надпісы прарасталі. Зразумела, што для такога мастацкага праекта яе адукацыя ў сферы арганічнай хіміі куды больш актуальная, чым у класічным малюнку. Сучаснае мастацтва — прастора настолькі шырокая, што занурванне ў тыя ці іншыя практычныя ўмельствы не заўсёды спрыяе твайму стаўленню.

— Адукацыя прадугледжвае пэўны прафесійны рост. У чым ён праяўляецца ў дадзеным выпадку?

— Найперш у тваім разуменні мастацтва і ўменні пра яго гаварыць. Можна развівацца ў тым напрамку, у якім жадаеш, але для гэтага найперш патрэбна самадyscyпліна, бо вельмі складана часам спраўляцца з такой свабодай — асабліва для мяне, бо я прывыкла да іншай сістэмы адукацыі, але і для немцаў

таксама. Не ўсім такая мадэль пасуе.

— Неад'емная частка студэнцкага жыцця — гэта кантроль за наведваннем заняткаў і адпаведных санкцый...

— Не ведаю, як у іншых школах, а ў нас няма ніякага кантролю — ты сам сабе кантроль! На пачатку ў мяне быў страх, што такая свабода стане для мяне непераадавальным выпрабаваннем, і ў першы год я наведвала літаральна ўсё, з раніцы да вечара. Але з часам прывыкаеш ды ўсведмяеш, што гэта патрэбна толькі табе. У нас ніхто не гоніцца за самай "корачкай" і не імкнецца наіхутчэй яе атрымаць — наадварот, многія расцягаюць час вучобы — балазе, ёсць такая магчымасць. Некаторыя застаюцца студэнтамі па дзесяць гадоў.

— А як наогул ацэньваецца адукацыя?

— Мне складана адказаць на гэтае пытанне. Мама ў мяне заўсёды пытае пра адзнакі — а ў нас іх проста няма! Ёсць студэнцкая кніжка, у якую запісваюць наведаныя курсы, але многія запаўняюць яе толькі перад самым выпускам — гэта, хутчэй, фармальнасць. Каб атрымаць дыплом, трэба пэўна колькасць крэдыт-пунктаў, аднак на іх мала хто звяртае ўвагу. Твае творы ацэньваюцца (вядома, не па пяцібальнай шкале) падчас дыскусій, калі ты прадстаўляеш сваю работу выкладчыкам і іншым студэнтам, а яны скрупулёзна яе абмяркоўваюць, даюць свае рэкамендацыі. Як па мне, гэта вельмі добра: няма ціску адзнакі і страху, які цябе скоўвае.

— Ці бывае, што кагосьці адлічваюць?

— Ці бывае, што кагосьці адлічваюць? Дзве часткі: тэарэтычная работа і практычная. Апошняя прэзентацыя на выставе, калі майстэрня пераўтвараюцца ў экспазіцыйныя прасторы. Іх ацэньвае камісія з прафесараў. Што да тэорыі... Каб дапамагчы ў падрыхтоўцы гэтай работы, у нас ёсць адмысловы семінар па навуковым пісьме — такі літаральны пераклад яго назвы.

— Толькі паля першага года, які лічыцца арыенціровачным і завяршаецца іспытам-прэзентацыяй перад камісіяй прафесараў. Тады становіцца зразумелым, ці на сваім гэты чалавек месцы — або яму, магчыма, лепш падыходзіць больш камерцыйны ці прыкладны напрамак. Іншая рэч, абыхага ў школу проста не прымаюць — адсейваюць яшчэ пры паступленні.

— А калі ты займаешся глупствам або б'еш лынды?

— Пытанне ў адказ: а навошта? Што я з гэтага буду мець?

— Ну, скажам, пачэсны статус мастака.

— Наўрад ці гэта належная прычына, каб бесэнсоўна траціць свой час. Дый нават калі ты робіш глупства — магчыма, гэта твой шлях, які з часам прывядзе цябе да нейкіх вынікаў. У кожным разе, справа — твая. Расці і развівацца — яно ж у тваіх інтарэсах, а не дзядзькавых!

— Якая роля ў навучальным працэсе надаецца практыцы?

— Вернер Херцаг лічыць, што асновы кінематографа можна засвоіць за пару месяцаў, а ўсё астатняе — практыка. Можна пяць гадоў слухаць лекцыі, але выйшаўшы з аўдыторыі, не ведаць, што рабіць далей. Таму нам у першым семестры даюць камеру на 16 мм — і наперад! Мы пішам сінопіс будучага фільма, далей размяркоўваем ролі — і такім чынам атрымліваем неацэнны досвед каманднай работы. Прыкладам, я выступаю ў якасці ржысёра, нехта з аднагрупнікаў аператар, нехта кіруе здымачным працэсам... А потым мяняюся. Тое, што я спазнала, здымаючы сваю першую кароткаметражку, не ідзе ні ў якое параўнанне з тэарэтычнымі выкладамі.

— Ці часта студэнты маюць магчымасць удзельнічаць у выставах?

— Ужо за першы год навучання я паўдзельнічала ў дзвюх. Выставы ладзяцца як у школе (раз на год праходзіць вялікая плюс мноства лакальных), гэтак і па-за яе межамі. Часам выкладчыкі дамаўляюцца па сваіх каналах, каб іх студэнты маглі недзе выставіцца. У дадатак — выставы па абмене з іншымі школамі мастацтваў, напрыклад, з Лондана. І сапраўды, магчымасць атрымаць рэакцыю наведвальнікаў для студэнта надзвычай важная.

— Ці ёсць дыпломны праект і як ён выглядае?

— Дзве часткі: тэарэтычная работа і практычная. Апошняя прэзентацыя на выставе, калі майстэрня пераўтвараюцца ў экспазіцыйныя прасторы. Іх ацэньвае камісія з прафесараў. Што да тэорыі... Каб дапамагчы ў падрыхтоўцы гэтай работы, у нас ёсць адмысловы семінар па навуковым пісьме — такі літаральны пераклад яго назвы.

— Адпаведна, мастака вучаць пісаць тэксты?

— Я не сказала б, што ў нас наогул чамусьці вучаць — ты там вучышся! Выкладчыкі хіба накіроўва-

■ Каментарый ад аўтара

Садовыя гномы, або 3 эмпірэяў — да рэальнага жыцця

Без сумневу, гамбургскі прыклад падасца многім прывабным — хаця прыхільнікі больш кансерватыўнага разумення мастацтва яго ўшчэнт раскрытыкуюць. Але калі асэнсваць апісаную адукацыйную мадэль па сапраўдным, гамбургскім рахунку, можна лёгка апусціцца з эмпірэяў на зямлю ды зглыгнуць слінкі.

Першае пытанне, якое варта сабе задаць: а навошта наогул патрэбная адукацыя? Каб добра і з карысцю прабавіць час альбо каб атрымаць запатрабаваную ў сучасных умовах прафесію, канвертаваўшы патрачаныя вылікі ў пэўныя дывідэнды? Канцэптуальны ж мастак у беларускіх варунках — гэта не прафесія. За смелыя задумы і ўменне прыгожа пра іх гаварыць у нас ніхто нічога не плаціць, ні ў сферы мастацтва, ні дзе яшчэ. Аплачваюцца толькі канкрэтныя прадукты, зробленыя, як правіла, у строгай адпаведнасці з воляй замоўцы.

Гэта рамесніцкі падыход, скажаце? Ну, хай сабе і так. Але гэта рэальнае жыццё. І наша адукацыя яму адпавядае — дзякуючы чаму ўсе знаёмыя мне выпускнікі той жа акадэміі мастацтваў знаходзяць сабе прымяненне згодна з атрыманай спецыяльнасцю. Так, для скульптара, які патраціў на адукацыю шмат гадоў, вырабляць садовыя гномы альбо магільныя пліты — балючы ўдар па яго амбіцыях. Але, пагадзіцеся, гэта лепш, чым з ранку да вечара крычаць "Свабодная каса!"

Куды мог бы працаўладкавацца ў нашых умовах выпускнік Гамбургскай школы мастацтваў, я нават і не ўяўляю. Сапраўды, хіба ў адну з сетак фаст-фуду. А паколькі некваліфікаваная праца аплачваецца куды горш за якасных садовых гномаў, у яго можа проста не знайсціся часу ды грошай на ўласны аўтарскія праекты — у адрозненне ад "рамесніка". Лішне казаць, што ў 99,9 % выпадкаў такія праекты ў нас робяцца ў вольны ад працы час і за свае крэўныя. Стыпендыі, гранты? Не, не чулі. Выставачныя пляцоўкі ганарацца тым, што не бяруць з аўтара арэнду — хаця часам і гэта не так.

Адпаведна, праблема зусім не ў нашай адукацыі — яна акурат-такі адэкватная тым патрабаванням, якія грамадства висоўвае да мастацтва. Праблема, мабыць, у саміх патрабаваннях. І калі пачнецца іх грунтоўная рэвізія, калі грамадства адчуе патрэбу ў аўтарах, а не рамесніках, калі прарыўная ідэя стане аплачвацца лепш за садовыя гномы, можна будзе задумацца і пра нейкія змены ў сферы адукацыі.

Пакуль жа магчымасцю для апрабавання гамбургскай метадыкі бачацца не стацыянарныя навучальныя ўстановы, а размаітыя "гурткі па інтарэсах", якія могуць стварацца і пры цэнтрах ды галерэях сучаснага мастацтва, і пры тых самых навучальных установах. Балазе, адзін з рэдкіх прыкладаў — адпаведныя курсы ў галерэі "У" — прынеслі на дзіва добры вынік: справаздача іх выпускнікоў была ці не лепей за "штатныя" выставы сучарта. Значыць, патэнцыял ёсць...

Паважаныя чытачы!

Нам цікавае ваша меркаванне па гэтай ды іншых тэмах нумара! **Пішыце** на адрас: 220013, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 77, альбо на электронную скрыню kultura@tut.by. **Тэлефануйце** ў рэдакцыю па нумары 8-017-286-07-97. **Абмяркоўвайце** на акаўнтах **kimpresby** у сацыяльных сетках!

уюць цябе, задаюць напрамак, паказваюць той шлях, на якім ты можаш атрымаць неабходныя веды. Балазе, у наш час уся інфармацыя адкрытая — бяры не хачу! Такі падыход тычыцца навучання гісторыі мастацтва, філасофіі, размаітых тэматычных семінараў — напрыклад, па гендарнай праблематыцы. А згаданы семінар дапамагае студэнту развіваць і структураваць свае думкі — што, па-мойму, сапраўды вельмі важна.

— А што ўяўляюць з сябе практычныя работы студэнтаў?

Напрыклад, аднагрупнік рассылаў па пошце чыстыя вінілавыя кружэлкі, і тыя драпіны, што на іх з’яўляліся пры танспарціроўцы, утваралі саўндтрэк падарожжа. Іншаму калегу дасталася ў спадчыну ад бабулі срэбная лыжачка. Ён пераплавіў яе і выкарыстаў атрыманая срэбра для друку фота той жа лыжачкі — на колькі асобнікаў хапіла.

— Ці ўзнікае светапоглядны канфлікт між прафесурай і студэнтамі?

Пакуль не сутыкалася. У нас няма іерархіі і няма той светапогляднай прорвы, якая можа падзяляць настаўніка і вучня. Толькі аднойчы я была сведкай размовы на падвышаных тонах, калі прафесар па дакументалістыцы абурася, чаму работа была вырашана ў форме ігравога кіно. Але студэнты ўсталі на бок свайго таварыша — маўляў, гэта ягоны выбар, які можа накрытыкаваць, указваць на хібы, а не адпрэчваць. Дарэчы, у школе ёсць прынятая завядзёнка звяртацца да прафесара выключна на ты — нават калі яму ўжо далёка за 60! Да гэтага мне досыць цяжка прызвычаівацца.

— Ці прымаюць студэнты пэўную ролю ў кіраванні ўстановай?

Летась мяне абралі ад групы ў склад сената школы, і я атрымала сапраўдны культурны шок ад рэальных магчымасцяў прымаць удзел у вырашэнні важных пытанняў яе жыцця: скажам, фінансавага. Мы абмяркоўвалі некалькі варыянтаў выкарыстання бюджэту (запрасіць новага прафесара, адкрыць яшчэ адну майстэрню, абнавіць абсталяванне...), спрачаліся, у выніку галасавалі. Магчыма, ёсць пытанні кулуарныя, але сенат адыгрывае не намінальную ролю.

— А што дае дыплом у плане практычным?

У кожным разе, ён не дае ніякіх гарантый, толькі бонус. Напрыклад, у Нямеччыне ёсць стыпендыяльныя праграмы для “свежанькіх” выпускнікоў, магчымасць атрымаць майстэрню, выставачныя праекты... Дыплом, калі можна так сказаць, сведчыць пра сур’ёзнасць тваіх намераў — але не больш за тое. Мастацтва — наогул справа рызыкаўная... **К**

(Працяг. Пачатак у № 14.)

Паставіўшы за мэту разабрацца ў тэкі, падавалася ё, нескладаным пытанні, ці была Тадора Пянкальскай бабкай Адама Міцкевіча, аўтар нечакана адкрыў невядомы гліст гісторыі роду Міцкевічаў. Знайшліся і незалежныя дакументы, якія сталі ключом, што адкрыў “куфар”.

Нагадаю, у першай частцы гэтага артыкула, прысвечанага генеалогіі Адама Міцкевіча, мы прадставілі чытачу агульнавядомыя звесткі пра бабку паэта, маці Мікалая Міцкевіча, Тадору Пянкальскую. Звесткі гэтыя паходзяць з двюх крыніц. Першую, урывак з “пасагавага запісу” Пянкальскай, у 1861-м апублікаваў зямляк паэта — літаратар Вінцэс Каратынскі. Другую, Акт вывадовага дэкрэта за 1804-ы, у 1898 годзе апублікаваў архіваў менскага акруговага суда Браніслаў Брэсці. У 1916 годзе паўтарыў яе ў сваёй кнізе міцкевічазнаўца Тадор Вярбоўскі, які, фактычна, і быў першаадкрывальнікам гэтага каштоўнага дакумента.

У XX — XXI стагоддзях усе, хто пісаў пра радавод Адама Міцкевіча, карысталіся часцей за ўсё інфармацыяй Каратынскага, аб чым сведчыць маркер — “4000 злотых” пасага Пянкальскай. Адзіным чалавекам, які ў 1990 — 2000-х паставіў пад сумнеў імя бабкі, стаў Сяргей Рыбчонак, на той момант — галоўны архіваў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі. Бо ў вывадовай справе Міцкевічаў, якая знаходзіцца на спецзахаванні ў названай установе, яе імя, як пісаў у сваіх артыкулах гісторык, не згадана. А той вывадовы дэкрэт 1804 года, актыкаваны як двюхчасткавы, верагодна, у справе Міцкевічаў змешчаны не цалкам. Адзіны дакумент, знойдзены спадаром Рыбчонкам, а менавіта — “Акт рэестру спадчынай рухомасці па маці на вальможную яе мосць Тадору Пянкальскую дачку...”, актыкаваны ў наваградскіх судовых кнігах 3 сакавіка 1798 года (складзены ж ён 25 лютага 1751-га), гісторыкам у якасці доказу не прыняты, бо ім не былі знойдзены незалежныя крыніцы.

Дык вось, перш чым прыройдзем да паглыблення ў генеалогію Адама Міцкевіча, прывядзем вытрымкі з апісаных вышэй папер, звязаных з Тадорай Пянкальскай.

Дакумент і слова

Думаю, чытачу будзе цікава даведацца пра змест самага позняга дакумента, згаданага Сяргеем Рыбчонкам, — акта рэестру рухомасці, падазеным да актыкавання Вінцэнтам Стыпулкоўскім і актыкаваным Стафанам Прыбароўскім, капітанам Яго каралеўскай мосці. (Памяненны Стыпулкоўскі (1763 (?) — 1813), сын Валянціна, асэр (засядацель) Ніжэйшага земскага суда, 22 траўня 1797 года ажаніўся на Барбары, роднай сястры Мікалая Міцкевіча.) Дык вось: “Рэестр, што засталася па маці пане Тадоры Пянкальскай, пісаны ў Закутках 27 лютага 1751. У золаце — пры-

Малюнак 1889 года “Сям’я Адама Міцкевіча”: бабкі паэта Мікалай і Барбара (справа ў верхнім шэрагу), Францішак і Аліксандр — браты (у сярэднім шэрагу па краях вышэй), Адамі і Цішка (у цэнтры і ў ніжнім шэрагу).

Таямніцы Міцкевіча “па мячы”

Новыя сенсацыі пра род паэта і барацьба за “фамільнае срэбра”

сцэнак дьяментавы 1, у якім дьяментаў 7, штука рубінавая адна, бранзалет рубінавы перлам і пранізаны адзін, штучкі рубінавыя дзве, лыжкі срэбныя 2, нажоў пара адна, цына (волава — 3.Ю.) — міса адна вялікая, паўмісак 3, талерак 3, лыжкі 4...” Далей пералічаюцца вырабы з тканін — спадніцы, сукенкі, хусткі, абрусы, сурвэткі, ручнікі, кашулі, фартухі...

Згаданы ў дакуменце і брат Тадоры — Сымон Пянкальскі. Подпіс апекуна — Стафан Прыбароўскі, з якім мы сустрэнемся яшчэ не раз, бо ён знаходзіўся ў даволі блізім сваяцтва з Пянкальскімі. Здзіўляе, што пры такіх падказках папярэднікі-міцкевічазнаўцы не пайшлі далей, не зрабілі спробу высветліць, кім былі бацькі Тадоры.

Але ад справаў земскіх прыройдзем да справаў гродскіх. Балазе наступны блок дакументаў паўстаў ужо пасля шлюбу Тадоры Пянкальскай з Якубам Міцкевічам, які, вынікае з кантэксту, адбыўся напрыканцы 1761 года.

Міцкевічы супраць...

З ім’ятам у пачатку 1764 года “маладыя” ўступілі ў “баявое” ўзаемадзеянне са сваякамі-апекунамі Пянкальскай. Перш-наперш, 9 студзеня ў Наваградскім гродскім судзе дзед паэта быў актыкаваны Акт запісу вечыста дарчага ад Тадоры Міцкевіч Якубу Міцкевічу супругу свайму. Прывядзем найбольш цікавыя радкі з гэтага вельмі каштоўнага дакумента.

“Я, Тадора з Пянкальскіх Якубава Міцкевічава, чыню вядомасць тым маім лістам дабравольна вечыста адзаным дароўным”, “...даным Якубу Міцкевічу міламу супругу майму на тое, што з прэдстанцыі боскай пайшоўшы ў стан святы супружасці за вышэй памянё-

нага мілага супруга майго па якім пазнаўшы усялякая прыстойнага шанавання шлюбнага...”, “...я, Тадора Пянкальскай Якубава Міцкевічава, маючы суму пасагову 2000 злотых па памерлых дабрадзеях бацьках маіх Яне і Сузанае з Краінскіх Пянкальскіх супругах, належная якая сума 2000 злотых польскіх у брата майго роднага Сымона Пянкальскага застаецца, міламу супругу майму дарую і на вечныя часы запісаю з усялякай рухомасцю...”, “...на мне Міцкевічава роўна з сястрой маёй пані Ганнай з Пянкальскіх Крывіцкай...”, “Пісан у Гарбатовічах 1761 10 снежня. Печатары — Павал Аляксандр Дашкевіч, Ян Корвін Буйноўскі, Язэп Ятофт”.

Гэты дакумент, складзены ў 1761 годзе, утрымлівае, па сутнасці, сенсацыйныя звесткі! Бо дае нам не толькі бясспрэчны доказ, што Пянкальскай ёсць жонкай Міцкевіча, але і амаль што поўны сямейны спіс Тадоры — імёны яе бацькоў, брата, сястры!

Наступны дакумент быў занесены ў актавыя кнігі гродскага суда 27 чэрвеня таго ж года. Тычыцца ён працы Міцкевічаў супраць Прыбароўскіх і Галухоўскіх.

“Салёна маніфеставаў Якуб і Тадора з Пянкальскіх Міцкевічы на вальможнага пана Станіслава Прыбароўскага капітана Яго каралеўскае мосці, Ганну з Вольскіх Прыбароўскую паручнікаву Яго каралеўскае мосці, таксама на Казіміра і Эльжбэту з Прыбароўскіх Галухоўскіх падчышыцаў зямлі мінскай [...] аб тым, што абжалаваны Станіслаў Прыбароўскі [...] па памерлых Яне Пянкальскім і Сузанае з Краінскіх Пянкальскіх, і застаўшыся патомстве Сымоне сына, Ганне, цяпер Крывіцкай, і Тадоры, якая скардзіцца, дэлатарцы цяпер Міцкевічовай [...] усю спад-

чыну ўзяў і не жадаў аддаваць яе законным нашчадкам”.

Колькі словаў пра Станіслава Прыбароўскага (памёр ён у 1766 годзе) і іншых згаданых асобаў. Быў ён нашчадкам Самуэля (памёр у 1705-м), віленскага стольніка. Ажаніўся ж у 1746-м на Саф’іі з Цадроўскіх. Эльжбэта-Ганна з Прыбароўскіх (нарадзілася ў 1744 годзе), дачка віленскага стольніка Тобіяса і Яны з Волкаў (памерла ў 1782-м), ад 1764 года была замужам за Казімірам Галухоўскім.

Як бачым, сваякі ў Тадоры, з якімі счэпіўся за пасаг жонкі непісьменны Якуб Міцкевіч, былі людзьмі больш высокага сацыяльнага кола. Што, вядома ж, гарантавала любы вынік, акрамя справядлівага права на перамогу.

“Зброю” не склалі

Так, бо стаўкі былі занадта высокімі, каб можна было падпісаць “дэкрэт аб міры”. 14 ліпеня 1764 года ў судзе было актыкавана сведчанне таго, што позвы на далейшае разбіральніцтва ў справе Якуба і Тадоры з Пянкальскіх Міцкевічаў са Станіславам Прыбароўскім, капітанам ІКМС (Яго каралеўскай мосці), і тут жа Яне з Волкаў Прыбароўскай, паручнікавай ІКМС, у асістэнцыі апекуноў, а таксама Казіміру і Эльжбэце з Прыбароўскіх Галухоўскіх, падчышым зямлі (Н) урскай у мястэчку Пніводах, дастаўлены.

Здзейсніў гэты ваяж ажно генерал ІКМС Францішак Батукоўскі. Праўда, пад такой ярскай пасадай “хаваўся”... звычайны судовы патэнт на названае месца, прысягаў спраўна развозіць позвы, дэкрэты і іншыя дакументы, якія выдаваліся яму, адпаведна, у гродскім ці земскім судах. Да ўсяго, пасада была не надта зайдросная, бо часам возны, калі яны дастаўлялі “сумныя паперы”, збівалі на “горкі яблык”. Як аднойчы, напрыклад, зрабілі з кур’ерам Гарэшкі сваякі Адама Міцкевіча па кудзелі.

Праз два дні ў кнізе гродскага суда быў актыкаваны такі самы дакумент, толькі цяпер у справе Вяльможнага Станіслава з Прыбароўскага, капітана ІКМС, з Якубам і Тадорай з Пянкальскіх Міцкевічамі. Позву даставілі ім у фальварак Гарбатовічы, з “прапа новай” прадстаць перад галоўным каптуровым судом у ліпеньскай наваградскай кадэнцыі.

“Няхай жыве кароль!”

Кадэнцыя — перыяд, цягам якога праходзілі паседжанні Галоўнага Трыбунала ВКЛ ці некаторых іншых судов. У дадзеным выпадку Каптуровага. “Каптуровы суд, — працытую артыкул гісторыка Валерыя Пазднякова з энцыклапедыі “Вялікае Княства Літоўскае”, — часовы надзвычайны суд у Рэспубліцы Абудвух Народаў (Рэчы Паспалітай) для разгляду тэрміновых справаў у

часы бескаралеўя. У склад суда ўваходзілі ваявода, або паятовы стараста ці іх намеснікі, суддзя і пісар гродскага суда, падкаморы. Суддзя, падсудак, пісар земскага суда і іншыя. Пасяджэнні павінны былі адбывацца раз на 6 тыдняў па 3 тыдні кожнае, што не заўсёды вытрымлівалася. Разглядаліся справы аб парушэнні грамадскага спакою, крывадушныя справы аб забойствах, рабаваннях, падпалах, нападах на маёнтакі, фальсіфікацыі дакументаў на маёмасць (у дачыненні да шляхты, астатнія справы разглядаў гродскі суд) [...] Сойм 1768 года скасаваў практыку ўтварэння Каптуровых судов”.

Разгляд працы Міцкевічаў супраць Прыбароўскіх прыпаў на самы эпіцэнтр перыяду бескаралеўя. Папярэдні манарх Аўгуст III Саксонскі Прыгожы, які каралюваў амаль 30 гадоў, з 1733/1735 па 1763, памёр. У краіне пачалася падрыхтоўка да элекцыі новага караля. І тут суседзі Расія і Прусія змовіліся лабіраваць на трон свайго кандыдата. Выбар паў на Станіслава Антона Панятоўскага, літоўскага стольніка, паса і былога каханка Кацярыны II. Каб забяспечыць “поспех”, прадстаўнікі фаміліі (клан Чартарыйскіх) Андрэй Замойскі і Аўгуст Чартарыйскі, запрасілі рускія войскі, мэтай якіх было “забяспячэнне ўсіх вольнасцей Рэчы Паспалітай”.

7 верасня 1764 года 5320 асоб абралі каралём Рэспублікі Абудвух Народаў Станіслава Панятоўскага. Гэта была вельмі нізкая колькасць падпісантаў, што сведчыла пра нежаданне прымаць замежнага стаўленіка, прычым пад наглядом замежнага ж войска (у краіну тады ўвайшло 7000 жаўнераў). 25 лістапада, у дзень імянінаў сваёй былой каханкі Кацярыны II, Панятоўскі быў каранаваны і стаў Станіславам Аўгустам. У той самы час на сойме расійскі пасол Мікалай Рапнін пажадаў ад Рэчы Паспалітай надання роўных правоў для гэтак званых “дысідэнтаў” — пратэстантаў і праваслаўных. Новаабраны кароль жаданне пасла не задаволіў, баючыся выклікаць супраць сябе гнеў каталіцкай шляхты, якая складала пераважную большасць “палітычнага народа” краіны.

Гэты момант супрацьстаяння пратэстантаў і каталікоў ВКЛ для нашага распедавання з’яўляецца істотным, пра што і пойдзе гаворка ў наступных частках.

Прамежкавая выснова

Як мы ўбачылі, існуе корпус “незалежных” дакументаў, якія неабвержна даводзяць, што спадарыню Адама Міцкевіча не выключыць. Сумма “4000 злотых”, па ўсёй верагоднасці, памылка. З акалічнасцяў барацьбы за “фамільнае срэбра” Пянкальскіх сталі вядомыя імёны бацькоў, брата і сястры Тадоры. Далей жа чытача чакае гісторыя “страчанага” роду Пянкальскіх.

Зміцер ЮРКЕВІЧ, архіваў, сябра Арт-суполкі імя Тадэвуша Рэйтана

Працяг — у наступных нумарах “К”.

Меркаванні аўтараў газеты і герояў матэрыялаў не абавязкова адлюстроўваюць пункт гледжання рэдакцыі.